

Становище

по проектите на закони за Военното разузнаване, Националната служба за охрана, Държавна агенция „Разузнаване”, и Закона за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност на Република България.

Настоящите бележки имат за цел само да повдигнат някои въпроси, изискващи допълнителна преценка и изясняване. Дискусията по тези концентруални проблеми ще трябва да се задълбочи и конкретизира в последващите етапи на законодателния процес и най-вече по време на парламентарните обсъждания на предложените законопроекти.

1. Предложената в чл. 2 от Закона за управление и функциониране на системата за национална сигурност дефиниция не е нова за правния ни мир, тъй като вече е установена в § 1, т. 1 и 2 на Допълнителната разпоредба на Закона за ДАНС. Въпреки това съществуват възможности за нейното подобряване, като се отстранят понятия, чието тълкуване може да създаде затруднения. Такива понятия например са „динамичното състояние на обществото” и „устойчивото състояние на националната сигурност”.

Споменаването на термините „демократичното функциониране на институциите”, „основните права и свободи на гражданите”, „устойчивото икономическо развитие и благосъстоянието на населението” не допринася за яснотата на предложената дефиниция. Всички те са част от конституционно установения ред на страната, от нейните национални интереси и приоритети – също споменати в редакцията на чл. 2.

Отвъд редакционния аспект, тук става дума и за приоритизиране на тези взаимосвързани, но отделни ценности на демократичното общество, каквито са националната сигурност, правата и свободите на гражданите и тяхното благосъстояние. Именно конституционно установеният ред на страната признава, че националната сигурност трябва да бъде приоритетно защитена¹. Доказателство за това е, че в някои случаи законодателят може, при условията на необходимост и съразмерност, да ограничи някои от правата и свободите на гражданите с цел защита на националната сигурност².

Разбира се националната сигурност не е свързана само със заплахи за сигурността и суверенитета, а се влияе от множество фактори, вкл. от икономическото, социалното и екологичното състояние на нацията. Това е видно от всестранните въпроси, обхванати от Стратегията на национална сигурност. Но именно динамичният характер на обществените и

¹ Виж Решение № 5 от 1997г. по к.д. № 25 от 1996 г. на КС и Решение № 4 от 2001г. по к.д. № 15 от 2000 г.

² Виж чл. 39, ал. 2; чл. 41, ал. 2; чл. 44, ал. 2; чл. 57, ал.3 от КРБ.

международни отношения прави изчерпателното изброяване на условията, гарантиращи състоянието на национална сигурност едновременно невъзможно и ненужно.

2. Съгласно чл. 7 от ЗУФСЗНСРБ общото управление на системата за сигурност се осъществява от Министерски съвет. Съветът по сигурността е негов подпомагач орган. Това разпределение на отговорностите е отразено и в състава на Съвета, ръководен от министър-председателя. Участието на президента на Републиката, лично или чрез негови представители, може да бъде оправдано от необходимостта президента да бъде информиран относно действията и решенията на съвета, с оглед собствените му конституционни правомощия³. В същото време като председател на Консултативния съвет за национална сигурност на президента, със специален закон, е предоставена възможност да изиска тази информация от ръководителите на съответните ведомства, както и от министър-председателя и председател на Съвета по сигурността.

3. Условията и редът за упражняване на гражданския контрол по чл. 21 от ЗУФСЗНСРБ остават неясни, което би създавало затруднения при прилагането му. Съществува риск ефективността на прекия граждански контрол върху службите за сигурност да се окаже незначителна, поради неизбежните ограничения, произтичащи от специфичната защита на информацията, която ще бъде негов обект. Това е и една от причините да се обърне специално внимание на непрекия контрол, осъществяван от гражданите чрез народните им представители.

4. За осъществяването на парламентарен контрол са предвидени три различни постоянни комисии – комисия с ресор в областта на вътрешния ред и сигурност за НСО, специална постоянна комисия по чл. 18, ал. 1 за ДАНС, ДАР и служба „Военна информация” и комисията по чл. 20 за контрол върху управлението и разходването на средства. Разпределянето на контрола между различните комисии рискува да доведе до разпиляване на отговорностите и предоставянето на парцелирана информация на контролиращите институции. Подобно раздробяване изглежда в противоречие със системния подход към националната сигурност

5. Основният принос на представените законопроекти е техния системен подход, който обуславя и необходимостта от общ, рамков закон. Употребата на думата „система” в заглавието и в чл. 3 от ЗУФСЗНСРБ ясно изразява волята на авторите му да представят институциите, работещи в тази сфера като отделни елементи от едно цяло. На този фон

³ Виж Решение № 23 от 1998г. по к.д. № 14 от 1998 г.

някои разлики в наименованията и статуса на служителите в различните служби си заслужава да бъдат преосмислени. Опитът, натрупан при създаването на ДАНС показва, че подобни различия могат да имат демотивиращ ефект върху служителите, когато ясно не произтичат от спецификата на задълженията им. В този ред на мисли допълнителни усилия ще са необходими за унифицирането на правния статус на служителите, на техните права и привилегии.

6. Особени усилия са необходими за избягването на дублиране на функциите и дейностите на различните служби. За тази цел понятията „задачи от вътрешнополитически характер”, залегнало в чл. 5 от Закона за ДАР, и „разузнавателна информация в интерес на отбраната и на националната сигурност” на чл. 2 от Закона за военното разузнаване следва да бъдат дефинирани с оглед функциите на институциите и техните взаимовръзки.

20.09.2012 г.

Анастас Анастасов

**Заместник – председател
на 41-то Народно събрание и
председател на Комисията по
вътрешна сигурност и
обществен ред**